

*Ajalehes Olevik 1887 ilmunud kirjutis Peterburi eestlaste elust. Eesti erusol-
datid Peterburis. Peterburi Jaani koguduse asutamine. Jeremias Ludwig
Hoffmann. Eesti keele olukorrast Peterburis. Eestlaste elu-olu Peterburis. Pe-
terburi eesti Jaani kirikukool. Peterburi Eesti Selts. Digiteeris Andres Aule,
kirjaviis muutmata.*

Olevik (nr. 45), 2. november 1887, lk. 2

Kirjad päälinnast. Eestlased Peterburis.

Kui Wenemaa keiser Peter I. lehekuus 1703. aastal oma nime järele nimetatud praegusele päälinnale põhja pani ja inimesed sääl sees elama hakkasiwad, oli Eestlasti maa põhja sõja läbi nõnda ära kurnatud, et arwa veel külasid ja inimeste elukohti leida olnud. Et sõja weriseid haawu parandada, ei wõetud säält siis mõni aeg mehi kroonu teenistusse. Sellest wõib arwata, et Eestlased Peetri linna esimeste elanikkude seas puudusiwad. Esimesed Eestlased Peterburis oliwad, nagu õpetaja Dr. Hurt „Kirikliku lehe” 1. numbris teatab, kroonu teenistuses olewate Balti maa pärisherrade orjad. — Et Eestlased umbes saja aasta eest mitte mujal elada ei wõinud kui sääl, kus pärisherra lubas, ei ole lugijal teadmata. — Keisrinna Katharina II walitsuse ajal (1762—1796) hakati Eestlaste soost mehi sõja teenistusse wõtma. Sel ajal kestis sõjamehe teenistus kaksikümmend wiis aastat; kui see aeg mööda sai, ei olnud paljudel enam igatsust kodumaa järele, nimelt veel siis, kui tööd ja teenistust päälinnast leida oli. Nõnda kaswas Eestlaste hulk Peterburis aeg ajalt suuremaks. Et neil oma keelelist jumala-teenistust ei olnud, olla mitmed soomekeelelisel jumala-teenistusel käinud, sest et see keel Eesti keelega lähemalt sugulane ja Eestlastele sellepärast ka osalt arusaadaw on. Aastal 1787 palus kadetide korpuse abiõpetaja Jeremias Ludwig Hoffmann kõrgelt riigiwalitsuselt luba, Eestlastele nende oma keeles Jumala sõna kuulutada, mis mitte üksi lahkeste ei lubatud, waid ka korrale aidati seada. Minu nõuu ei ole päälinna Eesti koguduse ajalugu pikemalt arutada. Kes sellest rohkem teada soowib, leiab seda raamatust „Kiriklik leht”, mida õpetaja Dr. Hurt on kirjutanud.

Ehk Peterburi kliima küll selle eest hoolt kannab, et sündinute arw surijate omast ikka alla jääb, kaswab sellegipärast linna elanikkude arw päew päewalt ja aast aastalt suuremaks. Suurde linna ruttab mitmesuguseid inimesi tööd ja leiba otsima ja nimelt nii suurel mõõdul, et kahanemist kartagi ei ole, ehk olgu siis, kui katkud neid kooletama hakkawad. Ka Eestlasi asub iga aasta hulga kaupa Peterburisse elama, nõnda et nende arw praegu umbes 15 tuhat suur arwatakse olewat. Mõned on ju mitmest põlwest saadik siin ja sellepärast on nad ka oma emakeelegi ära unustanud, aga usutunnistusele jääwad nad ometi truuiks. Niisugused Lutheri usulised Eestlased käiwad Wenekeele Lutheruse usu jumalateenistusel, mida praegu Eesti sugust kiriku õpetaja Masing peab. Keeleunustus on ka osalt sellest tulnud, et mitmed emakeelt kõnelejad Eestlased nendega abielusse heidawad, kes Wenekeelt kõnelewad. Niisugusel korral jääb emakeel kõrwale ja mõlematest mõistetud Wene keel astub asemele. Järeltulewa soo emakeeleks on siis Wene keel. Säärasel wiisil

wenestatud Eestlased on oma rahwusele küll kadunud, aga weel mitte usule. Tõine lugu on nendega, kes Wene usulistega abielusse heidawad: Nende järeltulew sugu on oma rahwusele kui ka usule jäädawalt kadunud. Usuwahetamist tuleb siinsete Eestlaste seas arwa ette. Mõned ilmutuste järele igatsejad wanad naised, wäga harwa ka mehed on Baptistideks saanud. Suuremalt osalt on need ikka nõdrukesed, kes Jumala waimus ja tões kummardamisest aru ei jaksa saada.

Nagu eespool ju tähendatud, jätawad mitmed Eestlased, kas häda ehk lootuste sunnil, kodumaa maha ja rändawad Peterburisse hääd teenistust ja kergelt elu otsima. Tööd on siin — kui ka wahest kauaaegse otsimise järele — leida, siiski peawad aga ka mitmed ta puuduse pärast suurele linnale selga pöörama. Mõningad peawad jälle tööd halwa õhu sees liiga raskeks ja lähewad sellepärast maale tagasi, kus vähemalt õhk wärske ja puhas on. Pääle aednikkude ei ole siin põllu harijaid, waid siin asuwad kauplejad, käsi- ehk wabrikutöölised. Wiimaste töö on raske, sest halb õhk, mis wabrikutes, teeb terwisele waewa. Inimesi, kes wabrikutes tööd peawad tegema, wõib nende wahakarwa kahwatanud nägudest kaugelt ära tunda. Töö kodades on õhk parem. Wäga wähe aga on Eestlasi, kellel oma töökoda ja palgalised on: suuremalt osalt otsiwad nad ise teiste käest tööd. Niisamasugune lugu on ka kaupmeestega. Suuremalt osalt on Eestlased jällegi teistes kauplustes teenistuses. Kauplustest, kus Eestlased peremeheks, on üleüldse tuttawad: Leopas'i noodi ja Simeoni tubaka kauplus. Wististe on siin ka palju muid kaupluse ja töökoja peremehi Eestlasi, aga nad on kui Eesti mehed siin vähem tuttawad. — Sofia kiriku ja muide alakoolide pääl on kaunis sagedaste Eestlasi koolmeistriteks, nõndasamuti ka Peterburi ümbruses olewates Sofia asutustes. See on hää tunnistus Eestlaste hoolsast edasipüüdmisest hariduse radade pääl. Ka Eesti sugust gümnasiumi kooliõpetajad on siin kroonu kui ka eragümnasiumide pääl. Et sugusalgamiseks hää tükk rumalust on, ei wõi keegi salata ega wabandada.

Eestlaste ühine pää kokkukäimise koht on Eesti Jaani kirik, ohwitseri uulitsas nr. 54. Koguduse liikmete arw on praegu umbes 11 tuhat hinge. Kui pühapäewa hommikul kiriku kellad helisema hakkawad ja inimesed Jumala kotta palwele ruttawad, nähakse ka Eestlased ohwitseri uulitsasse oma kirikusse tõttawat. Suures linnas laiali elades ei saa sõber sõpra ja tuttaw tuttawat palju muul ajal näha kui pühapäewal kirikus. Sõprade käeraputamine teretades on siin palju südamelikum kui Eestimaal, kus suguwend suguwenna lähedal elab ja temaga igatahes kokku saab. Iga pühapäew peetakse siin kirikus kaks eesti- ja üks saksa-keelne, kolmel suwe kuul ainult eestikeelne jumalateenistus. Kirik on aastal 1859 ja 60 ehitatud, kus juures kõrge riigiwalitsus nõuu andis ja rahalise jõuga abiks oli, ja meie praegune armuline keiser Aleksander III. kinkis kiriku wõla, s. o. rohkem kui 15 tuhat rubla, nõnda et kirik nüüd täieste ilma wõlata on. Selle koguduse kohta on kirik küll liiga wäike, aga iluduse poolest kaunis kena, nimelt seest. Osawõtmine jumalateenistusest on palju elawam, kui mitmes kohas Eestimaal; ka anded hääde otstarbete hääks on suuremad. Nimelt saawad lesed naised ja waesed lapsed koguduse armu andidest toidetud ja kaetud; wiimased ka koolitatud. Muud aitajat neil siin ka ei olegi, kuna Eesti maal küll waestele walla kassast abi antakse. Kohe kiriku kõrwas on üks wäike uus kiwi maja, mis kiriku päralt on, ja kus õpetaja ja köster elawad; sellesama õue ruumi sees on ka üks puumaja, mille teise korra pääl Eesti Jaani kirikukooli ruumid ja koolmeistrite elamise toad on. Kooli

asutaja oli õpetaja Reinfeldt. 1844. aasta nääriku 10. päewal algas kool kahekümne lapsega. Kooli õpetusekeel on Eesti keel. Praegu on ta kolme-klassiline, kus kolm koolmeistrit õpetust jagavad. Ta on rahwahariduse ministriumis all ja kooli kreiskonna inspektor (окружвой инспекторъ) käib aastas vähemalt ükskord kooli vaatamas. Kooli direktor ehk eestseisja on kohane kiriku õpetaja. Need lapsed, kes kooli astudes ju lugeda mõistawad, wõiwad nelja aastaga kursust, mis Eestimaa kihelkonna koolide sarnane on, lõpetada. Lapsed mõistawad siin Wene linnas kooli astudes läbisegamine palju paremine Wene kui Eesti keelt ja sellepärast on eestikeelne kooliõpetus raske. Wanemad, kes suuremalt osalt wabriku- ja käsitöölised on, peawad päew otsa kodunt ära olema, nõnda et lapsed, kes olles ema rinnalt ära wõõrutatud, Wenelaste lastega mängides ja seltsides üksnes Wene keelt kuulewad ja räägiwad. On aga ka neid wanemaid, kes Eesti keele kõrwal Wene keelt wäga wiletsal wiisil räägiwad, aga oma lastega sellegipärast ainult segast Wenekeelt porsiwad, mis lapsed teiste seas ju isegi kätte saawad. Ei ole laps maast madalast muud kuulnud, kui Wene keelt, siis ei wõi ta ka muud mõista. Praeguse kiriku kooli ruumid on liiga wäikesed, et Eesti lapsed sääl kooli õpetust wõiksid saada: Umbes sada last wõiwad sääl ruumi leida. Mitmed saadawad otse Eesti keele põlguse pärast oma lapsed muukeelelistesse koolidesse. Mõned aga ei wõi sellepärast lapsi kooli saata, et nad temast wäga kaugel elawad. Mitme Eesti kooli asutamise soow ei oleks sugugi asjata, aga käib praegu üle Eestlaste jõu. Uue kiriku koolimaja ehitamise hääks on ju mõni aasta raha korjatud, ja praegu olla ka ju üle kaheksa tuhande rubla raha koos, aga selle summakesega ei saa päälinna mingisugust maja ehitada. Wana maja on politseil ju ammugi pinnaks silmas, ja üksnes halastuse pärast waese koguduse pääle on ta tänini mahakiskumata jäetud. Simeoni kooliseltsi poolt asutatud koolides pidada praegu umbes kakskümmend last käima.

Mõni aasta oli Eesti selts (esite „Pai-me osakonna” ja „Häätewega seltsi”, pärast „Eesti seltsi” nime all ühendatud selts) oma „suurte” piduõhtutega Eestlaste ühiseks kokkukäimise ja meelelahutuse paigaks. Wiimasel ajal ei ole temast kasina osawõtmise ja puudulise asja ajamise pärast muud järele jäänud, kui paljas nimi. — — —

Nagu tuttaw, on tänawu siia ka eestikeelne ajaleht „Wirmaline” tekkinud, kes oma wiisil oma häält kuulda laseb.

Igal pool, linnas ja maal, meres ja metsas, on wõitlemine elu pärast, mis ka hädaste tarwis on, sest muidu ei tunta elust mingisugust magu. Eestlastel on aga see paha wiga külles, et nad ka isekeskis läbi ei saa, ning seeläbi oma rammu raiskawad ja jõudu nõrgestawad. Kes kostab mulle: mikspärast tahawad otse rumalamad kõige targemad olla? Mikspärast kannawad nad Eesti keelelisi tüli asju wõera keelelistesse lehtedesse? Ma lõpetan oma kirja-kest meie unustamata lauliku Koidula sõnadega: Eestimaa! Eestimaa! Millal ühendust õpid sa?